

Průvodce Horní Nové Město

A. nádraží Praha vyšehrad

Praha-Vyšehrad (do roku 1942 Vyšehrad) je název bývalého nádraží v pražské čtvrti Vyšehrad, na tzv. Pražské spojovací dráze mezi hlavním a smíchovským nádražím. V současné době na této velmi frekventované trati funguje jako výhybna, patří pod stanici Praha-Smíchov.

Pražská spojovací dráha pochází z roku 1872, roku 1882 byla dobudována spojka od Vyšehradu do nádraží Nusle-Vršovice. Do roku 1888 jezdily po trati pouze nákladní vlaky. Začátkem 20. století byla trať zdvojkolejněna. Nádraží na přelomu let 1904–1905 nahradilo dosavadní zastávku na základě požadavku Císařsko-královského ředitelství státních drah

V roce 1960 přestalo nádraží sloužit jako stanice.

Mezi dnešní první a třetí staniční kolejí byl původně (v době postavení nádraží) hrázděný přístřešek kryjící vyústění podchodu na ostrovní nástupiště. Podchod v této stanici byl prvním nádražním podchodem v Praze. Vedle nádražní budovy stál do ledna 2008 památkáři ceněný přízemní domek bývalé čekárny z hrázděného zdiva.

V roce 2001 ministerstvo kultury vyhlásilo objekt nádraží kulturní památkou.

V roce 2001 se objevila společnost Nádraží s. r. o. s projektem vybudovat zde multifunkční kulturní centrum s galerií, knihkupectvím, restaurací, barem, klubem a kinosálem. S Českými drahami s. o. uzavřela nájemní smlouvu a začala s přípravnými pracemi (stavebně-technické průzkumy, čištění kanalizace, úklid, projektová dokumentace...). Při transformaci Českých drah v roce 2003 došlo ke sporu, zda budova patří Českým drahám nebo Správě železniční dopravní cesty a kdo z nich má podepisovat smlouvy na pronájem. V závěru roku 2004 ČD společně se SŽDC oznámily, že nájemní smlouvu pokládají za neplatnou, protože nájemce nesplnil termíny, ke kterým se zavázal.

V roce 2007 budovu a okolní areál koupila za 42,5 milionu Kč firma TIP Estate se sídlem ve Vraném nad Vltavou, jejímž vlastníkem je Wall Street Commercial Bank z malého městečka Veneta v Oregonu. Firma nezveřejnila svůj záměr s budovou a novinářům na dotazy neodpovídá.

V polovině února 2008 firma zbourala bez projednání s památkáři i s Drážním úřadem památkově chráněnou hrázděnou čekárnu na ostrůvku mezi kolejemi. Památkový odbor Magistrátu hl. m. Prahy jí za to začátkem června 2008 udělil pokutu v nejvyšší možné výši, tedy 100 000 Kč, vlastníkem budovy se proti rozhodnutí odvolal k ministerstvu kultury. Policie vyšetřuje zbourání čekárny pro podezření z trestného činu zneužívání vlastnictví.

Neoprávněné kácení keřů a stromů včetně vzrostlých lip a topolů šetří Česká inspekce životního prostředí a škodu odhaduje na půl milionu Kč, za poškození chodníku hrozí pokuta až 300 000 Kč.

V roce 2009 se o nádraží Vyšehrad hovořilo jako o možném útočišti squatterů vystěhovaných z vily Milada; squatteři zde vyvěsili transparent, o nastěhování se však nepokusili.

B. Nemocnice sv. Alžběty Na Slupi

Na počátku 18. století se Praha pozvolna zotavovala z poslední velké morové epidemie, když se ukázalo, že má nedostatek léčebných ústavů, jejichž celková kapacita činila v té době pouze 150

lůžek. Několik pražských šlechticů, pocházejících z rodu Thunů, Černínů, Valdštejnů aj., se proto rozhodlo po vídeňském vzoru založit v Praze špitál s odpovídající péčí pro ženy. Vídeňské Alžbětinky pak na žádost do Prahy vyslaly roku 1719 první dvě řeholnice – matku Angeliku a matku Johannu. Hned od počátku narazily snahy o založení nemocnice na vážné finanční problémy, pacientky nesměly být léčeny za úplatu, protože to řeholní pravidla zakazovala, a úroky z klášterního jmění stačily na ošetření pouhých šesti nemocných. Záhy se ukázalo, že původní objekt nemůže stačit svému účelu, ani potom, co byla jeho kapacita navýšena na 12 lůžek.

Situaci pomohla vyřešit hraběnka Markéta Valdštejnová (rozená Černínová), která se rozhodla užít svého značného jmění ve prospěch Alžbětinek a stala se investorkou výstavby rozsáhlého komplexu, kam měl kromě kláštera a nemocnice patřit i kostel P. Marie Sedmibolestné. Návrhem a stavbou byl pověřen barokní architekt Kilián Ignác Dienzenhofer, který byl také přítomen slavnostnímu položení základního kamene dne 8. srpna r.1724. Část areálu byla hotova už v roce 1727, celá stavba pak dokončena o osm let později.

Nová nemocnice Alžbětinek byla jednou z nejmodernějších v zemi. Na rozdíl od téměř všech tehdejších špitálů byly zdejší pacientky léčeny lékaři. Veškeré ošetrovatelské práce vykonávaly obětavě sestry řeholnice. Během roku se zde vystřídala až tisícovka nemocných, věhlas nové nemocnice stále rostl.

Až do I. světové války se nemocnice zdárně rozvíjela.

Vážná poválečná finanční situace konventu alžbětinek se poněkud zlepšila až v době, kdy bylo zavedeno všeobecné pojištění zaměstnanců a nemocnici bylo povoleno léčit na účet některých nemocenských pokladen. Vše vyřešila až smlouva s nedalekou Všeobecnou nemocnicí pražskou. Počet nemocničních lůžek se po té zdvojnásobil na 120.

V roce 1935 se v celém areálu uskutečnily rozsáhlé rekonstrukční práce, jejichž cílem bylo zavedení ústředního topení, zbudování dostatečného počtu sociálních zařízení, zcela byla modernizována kuchyň.

Velké změny nastaly až po válce a zejména po roce 1949, kdy byla nemocnice znárodněna. Řeholnice byly postupně nahrazovány diplomovanými sestrami. Poslední řádové sestry – alžbětinky - odešly ze své nemocnice 3. září roku 1957. V roce 1965 se Nemocnice sv. Alžběty stala lůžkovým zařízením OÚNZ v Praze 2.

Polistopadové změny v naší společnosti se odrazily i v dalším vývoji klášterní nemocnice. Konvent alžbětinek požádal o restituci areálu, jenž byl řádovým sestram po více než čtyřiceti letech znovu vrácen. V roce 1993 byl založen nový soukromý subjekt - Nemocnice sv. Alžběty spol s r.o., který v objektu pokračuje v poskytování zdravotnických služeb, a v souladu s tradicí se hlavní směr činnosti nemocnice zaměřil na oblast tzv. následné péče, přičemž ošetrovatelskou péči zde dnes již poskytují civilní sestry.

C. Divadlo Na Slupi

Vzniku slavného Osvobozeného divadla předcházelo mnoho podstatných událostí po r. 1920. V té době se vytvořila organizace Umělecký svaz Devětsil. Jednalo se o nejmladší generaci českých avantgardistů(průkopníků), která vzešla ze skupiny studentů a absolventů gymnázia v Křemencově

ulici a pořádala netradiční divadelní představení. Ta po čase začali navštěvovat i Jiří Voskovec a Jan Werich. Oba se pak stali členy Devětsilu a spolupodíleli se na jeho činnosti.

Na jaře roku 1925 se kolektiv přestěhoval z malého žižkovského divadélka do divadla Na Slupi poblíž Karlova náměstí. Ústřední postava Devětsilu režisér Jiří Frejka připojil další menší skupinu s názvem Osvobozené divadlo. Svě řady rozšířili zejména o režiséra Jindřicha Honzla a Vítězslava Nezvala jako dramaturga. Pod novým názvem divadlo účinkovalo prvně 17. října 1925 v Bratislavě a Teplicích. Název osvobozené je nepřesným překladem slova v titulu Tajrovovy knihy: Das entfesselte Theater. Entfesselte by mohlo znamenat též odpoutané! Pevnou scénou se pro ně stalo již zmíněné divadlo Na Slupi .

Velmi významnou troškou do mlýna přispěli i autoři hudby E.F.Burian a Jaroslav Ježek. Jaroslav Ježek se stal se asi nejvýznamnějším českým klavíristou a skladatelem. V Osvobozeném divadle působil také jako dirigent a dramaturg.

V březnu 1927 se porušila vnitřní harmonie divadla a došlo k rozdělení na dvě samostatné části. Větší skupina vedená Frejkou a Burianem odešla do Umělecké besedy na Malé Straně. Zbytek pod vedením Honzla zůstal Na Slupi. Nakonec se Honzl a jeho divadelníci usadili natrvalo v Umělecké besedě!

D. Botanická zahrada UK

Botanická zahrada UK patří jako instituce k nejstarším evropským univerzitním zahradám. O její zřízení usiloval již kolem roku 1752 první profesor lékařství a botaniky na pražské univerzitě Scotti de Compostella. Zahrada byla zřízena teprve v roce 1775 na levém břehu Vltavy v prostoru někdejší jezuitské zahrady a přilehlých pozemků. Rozkládala se přibližně v místech proti smíchovskému předmostí Jiráskova mostu. Dnešní Dienzenhoferovy sady jsou zbytkem, torzem této zahrady, která v polovině 19. století pod vedením prof. Kosteletzkého byla považována za nejlepší botanickou zahradu severně od Alp. Vedle exteriérů měla i 9 skleníků a bylo v ní pěstováno asi 13 tisíc druhů a odrůd rostlin. S rozvojem a industrializací Smíchova ale zahrada značně utrpěla a když byla vážně poškozena při povodni 2. a 3. září 1890, rozhodlo vedení univerzity o jejím přemístění na dnešní lokalitu pod tzv. Slupskou strání. Zde od roku 1846 působila Společnost pro zvelebování zahrad, která tu také roku 1882 vystavěla první skleníky. Od této společnosti tehdy už rozdělené pražské univerzity, česká i německá, pozemek odkoupily a rozdělily si jej tak, že česká botanická zahrada zůstala ve spodní poloze, německá na stráních. Česká převzala starý skleníkový komplex, německá vybudovala kolem roku 1900 nové technické skleníky. Podle stejných plánů byly oběma univerzitám vystavěny budovy botanických ústavů: české univerzitě v ulici Benátské číslo 2, německé ve Viničné ulici číslo 5. Každá ze zahrad také dostala budovy pro ubytování zahradníků, protože tehdejší vedení univerzit vědělo, že je pro sbírky výhodná trvalá přítomnost ošetřujícího personálu.

Po uzavření českých vysokých škol byly zahrady spojeny (česká existovala jako tzv. české oddělení) až do roku 1945. Nálet na Prahu 14.2.1945 zcela zničil německé skleníky a poškodil české. Zahrady byly posléze spojeny pod názvem Botanická zahrada Univerzity Karlovy, německé skleníky již nikdy nebyly obnoveny, české byly v letech 1946-1949 zcela přestavěny.

Ocelová konstrukce skleníků z konce čtyřicátých let věkem korodovala, a tak byl v roce 1995 na skleníky vydán havarijní výměr a byla vyprojektována jejich rekonstrukce podle projektu arch.

Dvořáka. Generálním dodavatelem většiny rekonstruovaných skleníků byla firma Konsit, a.s. Praha. Skleníky byly rekonstruovány v letech 1996-1999 na přání památkářů téměř ve stejné podobě a dispozici jako stavba předchozí.

O zahradu pečuje v současné době přibližně 20 zahradníků a kurátorů a roční náklady na její provoz, hrazené Přírodovědeckou fakultou UK, se pohybují kolem 6 milionů Kč.

E. Kostel sv. Jana Nepomuckého Na skalce

Kostel sv. Jana Nepomuckého Na Skalce byl původně založen jako kaplička na vinici Skalka roku 1691 novoměstským měšťanem Kristiánem Floriánem Hegerem. Bohoslužby zde vykonávali mniši z protějšího kláštera Na Slovanech. Již tehdy tu byl Jan Nepomucký uctíván jako světec.

V roce 1706 bylo při kapli založeno bratrstvo pod ochranou Panny Marie ke cti Jana Nepomuckého. Ten byl oficiálně svatořečen až v roce 1729. Protože kaple pro své malé rozměry nevyhovovala, rozhodlo se bratrstvo vystavět na jejím místě nový prostorný kostel. Vypracováním projektu pověřili Kiliána Ignáce Dientzenhofera a základní kámen byl položen v roce 1730. Vrcholně barokní kostel pak dokončen o osm let později.

Jednolodní kostel sv. Jana Nepomuckého má osmiúhelníkový půdorys. K průčelí kostela, které se obrací do Vyšehradské třídy, vede dvojramenné otevřené schodiště, dokončené až v roce 1776, na jehož parapetu jsou osazeny sochy světců. Po obou stranách průčelí jsou dvě 35 m vysoké věže postavené na koso. To dodává celé stavbě neobyčejně dynamický ráz. Jejich hmota je rozdělena do dvou etáží, fasáda je bohatě zdobená. Zvonové patro věží prolamují polokruhově ukončená okna, která uzavírá sféricky trojúhelná přímá římsa. Věže jsou zakončeny vysokými báními, v jejichž spodní části se dvakrát nad sebou opakuje zvonovnicová křivka. Na samém vrcholu pak poměrně mohutné hranolové lucerny s dekorativními vázami a kříži. V jižní věži probíhá v celé výšce barokní šnekové schodiště, v severní jsou tři prostory, oddělené dřevěnými stropy.

F. Klášter Na Slovanech (Emauzy)

Klášter benediktnů na Slovanech, neboli Emauzský klášter či klášter benediktnů u chrámu panny Marie a slovanských patronů je Národní kulturní památkou a najdeme jej v Praze - Novém Městě, v prostoru mezi ulicemi Vyšehradská, Trojická, Pod Slovany a Na Slovanech. Původní název kláštera byl Na Slovanech. Druhé pojmenování je z roku 1372, kdy se učedníkům cestou do Emauz předčítala část evangelia.

V klášteře vznikla hlaholská část remešského evangeliáře. Na tento evangeliář přísahali při korunovaci francouzští králové od poloviny 16. do 18. století.

Klášter založil 21. listopadu 1347 král Karel IV. pro řád slovanských benediktnů. V roce 1371 byl u kláštera postaven kostel zasvěcený panně Marii, svatému Jeronýmovi, slovanským věrozvěstům Cyrilu a Metodějovi a českým světcům Vojtěchovi a Prokopovi. Klášter byl postaven na skalním výběžku v sousedství kostela svatého Kosmy a Damiána a byl součástí výstavby Nového Města v roce 1348. V areálu kláštera je konventní chrám, jižně přiléhá kvadratura s rajským dvorem. Západní část kláštera tvoří novější budovy postavené v první polovině 19. a ve třicátých letech 20. století. Do areálu kláštera patří také kaple svatého Kosmy a Damiána.

Původně byl klášter postaven v gotickém slohu. V 17. a 18. století byl klášter přestavěn v barokním slohu a rozšířen o jedno patro. Ke kostelu byly přistavěny dvě raně barokní věže. V roce 1880 až 1890 prodělal klášter přestavbu v novogotickém stylu. V roce 1929 až 1930 byl komplex kláštera upraven podle návrhu architekta Bohumila Hypšmana. V roce 1942 byli benediktini gestapem vyhnáni z kláštera a ten po té sloužil jako vojenský lazaret. Na konci druhé světové války při osvobození Prahy byl při spojeneckém náletu poničen kostel a klenby v klášteře. V padesátých letech 20. století byl klášter a kostel opraven a stal se majetkem státu. Při rekonstrukci kláštera byly rekonstruovány klenby, kostel a zničené kostelní věže byly nahrazeny betonovými křídly s pozlacenými hroty. V klášteře pak bylo sídlo Československé akademie věd. Po sametové revoluci je majetkem kláštera a kostela Benediktinské opatství v Emauzích.

G. Faustův dům

Málokterý pražský dům je opředen tolika pověstmi, legendami a někdy přímo smyšlenkami, jako stavba s číslem popisným 502 v jihozápadním koutě dnešního Karlova náměstí. Faustův dům si na tajemnou minulost zkrátka potrpí. Velmi pravděpodobně oprávněně.

Jednou z mála staveb, jež pamatují vlastní založení Karlova náměstí, je Faustův dům. Jako gotický středověký palác byl vystavěn již ve druhé polovině 14. století, patřil knížatům opavským z vedlejší linie přemyslovské a údajně právě v té době ho obýval i legendární doktor Johannes Faust. Po roce 1420 přešel do vlastnictví novoměstského rychtáře Petra Kameníka, ale již roku 1434 ztratil majitele a zůstal velice zbořen a zpustošen. O jeho opravu se později zasloužil radní písař Nového Města Prokop. Dům pak vystřídal několik majitelů, až ho roku 1590 koupil Edward Kelley, anglický alchymista na dvoře císaře Rudolfa II.

V 18. století se objekt dostal do vlastnictví starého českého vladyckého rodu Mladotů ze Solopysk. Hned první z Mladotů, Ferdinand Antonín, se zabýval chemickými a alchymistickými pokusy a jeho syn Josef Petr měl zase zálibu v mechanických hračkách a technických zařízeních. Mladotové posílili legendy, že se v domě kují podivné pikle a kouzla.

V polovině 19. století došlo k výstavbě dvou nových dvorních křídel a palác se tím přizpůsobil potřebám Soukromého ústavu pro hluchoněmé, který jej zakoupil roku 1838. V té době se už domu běžně říkalo Faustův a k podivínům v něm žijícím se přidal další - kaplan ze sousedního kostela Jana Nepomuckého Na skalce Karl Jaenig, který sbíral předměty související se smrtí. Vlastnil lidskou lebku a část šibenice, spával v rakvi a pokoj měl vyzdobený černými pohřebními nápisy.

V roce 1902 Faustův dům zakoupila Všeobecná nemocnice, ale ještě do konce 60. let byl plný nájemníků. Při bombardování 14. února 1945 jej zasáhla letecká puma, která prorazila střechu a propadla domem až do sklepa, ale nevybuchla. Díra po ní prý ale byla viditelná ještě po letech. Možná to byl ten samý otvor, kterým si kdysi podle legendy odnesl ďábel doktora Fausta, který mu upsal svou duši výměnou za bohatství a vědění...

H. Všeobecná fakultní nemocnice

Pražská Všeobecná fakultní nemocnice, sídlící na Karlově náměstí, vděčí za svůj vznik císaři Josefu II. Jeho majestát brzy po svém nástupu na trůn - v r. 1781 - vydal tzv. direktivní pravidla, v nichž bylo stanoveno, jakým způsobem mají být vybudovány zdravotní ústavy. Všeobecné nemocnice

měly pečovat o chudé nemocné, v porodnicích měly rodit nemajetné rodičky. Součástí nemocnice měly být i nalezince, sirotčince, chorobince pro chudé, chronicky nemocné pacienty a blázince.

Nejdříve byla otevřena nemocnice ve Vídni, poté v Brně a Olomouci. Otevření nemocnice v Praze zápasilo s finančně-právními problémy, spojené s vytvářením jednotného nadačního fondu ze zrušených klášterů, nevyhovujících špitálů, chudobinců a dalších. Z těchto financí měl být hrazen provoz nemocnice.

Konkrétní jednání o vybudování zdravotních ústavů byla zahájena v r. 1785, Původní návrhy počítaly s umístěním nemocnice do různých budov po Praze.

Po svízelných jednáních a hledání prostor pro vybudování nemocnice zasáhl císař Josef II. V říjnu roku 1786 navštívil Prahu. Poukázal na málo využitou budovu novoměstského ústavu šlechtičen u sv. Andělů na tehdejší Dobyččím trhu (dnešní Karlovo náměstí). Na sklonku roku 1786 a začátkem roku 1787 se začalo uvažovat o umístění nemocnice do těchto prostor, v dubnu 1787 předložil Herget projekty na přestavbu.

Rekonstrukce byly zahájeny v r. 1789. Přestavba nemocnice byla nákladná. Brzy po otevření byla zahájena řada přestaveb a přístaveb, která dokonce probíhá do dnešních dnů. Postupně byly navíc přikupovány sousední objekty.

Od poloviny 70. let 19. století se objevovaly návrhy na dostavbu nemocnice pavilony. Plán však byl realizován jen částečně. V meziválečném období se mnoho nového nepostavilo, prováděly se nejnutnější opravy. Problematický stavební vývoj nemocnice provázel stejně složitý vývoj správní.

Za zmínku stojí i původní myšlenka, jakým pacientům má nemocnice sloužit. Měla totiž poskytovat péči pacientům bez ohledu na jejich stav, náboženství či národnost. Výjimku tvořili pacienti, trpící nevléčitelnou chorobou. O ně pečovaly chorobince. Na bezplatnou zdravotní péči měli nárok nemajetní Pražané. Museli však v Praze žít nejméně 10 let a předložit Vysvědčení chudoby. Platící pacienti byli léčeni na pokojích 1. a 2. třídy s tím, že Pražané měli nižší taxy. Tato výhoda byla zrušena až v r. 1928. Třídy byly zrušeny v r. 1948.

Několik měsíců po otevření nemocnice v ní zahájily činnost kliniky. Do té doby probíhala klinická výuka mediků v Nemocnici u milosrdných bratří, v níž však směli být hospitalizováni jen muži. "Lékařská škola" byla rozdělena na interní a chirurgickou. V čele klinik stáli profesori, každý z nich měl asistenta. Placeni byli ze studijního fondu a jejich pravomoc byla omezena na klinické pokoje. V r.1811 byly funkce profesorů a primářů sloučeny.

Vedle klinik začaly vznikat ambulance. Jejich existence však v počátcích vyvolávala spory mezi studijním a nemocničním fondem o jejich právním postavení a financování. V meziválečném období, v rámci některých klinik, vznikaly i odborné specializované poradny. Například poradna sportovní a tělocvičná, diabetologická, kardiologická, tuberkulózní, nemoc z povolání a další. I postavení poraden a jejich financování bylo problematické.

Od počátku 60. let 19. století u nás probíhal zápas o českou univerzitu. Významnou úlohu sehráli v tomto období vedle J. E. Purkyněho také internista B. Eiselt, chirurg V. Weiss a porodník a gynekolog J. Streng. V r. 1882 byl vydán zákon o rozdělení univerzity na českou a německou. Lékařská fakulta zahájila svoji činnost ve školním roce 1883/4. Až téměř po 10 letech, v r. 1892, dosáhla česká

fakulta toho, že měla s výjimkou propedeutické kliniky, stejné kliniky jako německá. Bylo tady 7 českých a 8 německých klinik a existovaly až do zavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939.

Pražská Všeobecná nemocnice byla také kolébkou našeho ošetřovatelství. První ošetřovatelé a ošetřovatelky pocházely z nejchudších vrstev obyvatelstva. Důvod byl prostý - nemocniční služba byla namáhavá a nedostatečně honorovaná. Úroveň služby tomu odpovídala. Od roku 1844 pracovaly v nemocnici jako ošetřovatelky jen ženy. K otevření české a německé ošetřovatelské školy došlo v nemocnici až v r. 1916.

I. Karlovo náměstí

Karlovo náměstí, lidově Karlák, naše prababičky pamatují pod názvem Dobytčí trh. Vzniklo současně se založením Nového Města roku 1348. Bylo středem jeho jižní části a nazývalo se Velkým tržištěm (Forum Magnum). Východní částí náměstí vedla jedna z nejstarších pražských cest, Vyšehradská cesta, která původně spojovala Vyšehrad s Pražským hradem. Byla zároveň součástí původní Královské cesty. Podle dochovaných pramenů se říká, že na projektování náměstí se osobně podílel Karel IV. Prý bylo pojato tak velkoryse, že je až doposud největším náměstím v Evropě.

Za panování Karla IV. zde byly každoročně vystavovány korunovační klenoty, jinak uložené na Karlštejně a konaly se tady při té příležitosti místní trhy.

Od svého vzniku náměstí sloužilo především jako tržiště. Obchodovalo se zde s obilím, uhlím, dřívím, rybami, dobytkem a s dalším zbožím. Od 15. století bylo toto náměstí monopolem obchodu s dobytkem pro celé město Praha. Právě tady se až do roku 1863 prodávaly i mořské ryby. Bohatí i chudí Pražané sem chodili nakupovat oblíbené slanečky na severní část náměstí, kde stávala tzv. slanečková bouda. Právě v ní se prodávaly sušené ryby, slanečci a sůl. Než byla bouda roku 1862 zbořena, byla pronajímána různým artistickým umělcům, cirkusům nebo ochotnickým divadelníkům.

Jednou z nejstarších budov je Novoměstská radnice postavená již v době Karla IV. a Faustův dům na protilehlé straně náměstí, který pochází ze 14. století. Současná podoba náměstí z roku 1905 je dílem architektů Kamila Hilberta a Antonína Wiehla. Park, který tvoří největší část náměstí byl založen v roce 1870 a na jeho dokončení se v letech 1884 – 1885 podílel zahradní architekt František Thomayer. Náměstí je pojmenováno po českém králi a římském císaři Karlu IV. od roku 1848. Do té doby neslo názvy Novoměstský rynek, rynek Hořejšího Města, Velké tržiště, či Dobytčí trh.

Rozloha Karlova náměstí je 80 550 m². Park patří administrativně pod Prahu 2 do čtvrti Nové Město. Náměstí má dnes obdélníkový tvar jako kdysi s poměrem stran zhruba jedna ku dvěma. Na jeho ploše je zbytek sadu od 60. let 19. století.

V 90. letech 19. století byl realizován plán nového ředitele pražských parků a zahrad F. Thomayera, který sjednotil celé náměstí a po jeho obvodu vysadil stromořadí odolných listnáčů. Během doby trvání parku se sice část dřevin vystřídala, ale ne co do druhů spíše nové stromy nahradily ty původní. Přibyl hlouček borovic a tisů. Roku 1970 až 72 byl pořízen soupis stromů a byl zde potvrzen výskyt 79 druhů dřevin. Nejstarší strom tady, ještě z doby předthomayerovské byl platan javorolistý a trnovník akát nedaleko pomníku Elišky Krásnohorské (od Karly Vobišové, 1931). Tento platan s dutým zakonzervovaným kmenem je zde dodnes a jeho postranní větve stále rostou. Za první světové války mnoho porostů zaniklo a za druhé světové války byly před Novoměstskou radnicí protipožární nádrže a protiletecké kryty.

Na rohu Vodičkovy ulice a severního průčelí Karlova náměstí leží Novoměstská radnice, patří k nejvýznamnějším stavbám na Novém Městě pražském, jež byly vybudovány v době Karla IV. Jeho přáním bylo, aby se Karlovo náměstí stalo nejen významným obchodním střediskem, ale i důstojným protějškem náměstí Staroměstského. To byl také důvod, proč Novoměstská radnice měla vynikat výstavností. To se podařilo. Dominanta Novoměstské radnice, radniční věž, byla založena roku 1451 a je umístěna v jihovýchodním nároží (tvoří roh Vodičkovy ulice a Karlova náměstí).. Vysoká je 70 metrů a na její vrchol vede 212 schodů. Má šest podlaží. Přízemí věže sloužilo jako věznice. V prvním patře je umístěna gotická, později barokně upravená kaple Nanebevzetí Panny Marie a svatého Václava. Kaple sloužila také jako poslední útočiště odsouzeným na smrt. Na stěně je freska s námětem Práva a Spravedlnosti. Nejvyšší patro sloužilo jako byt hlásného. Po několika rekonstrukcích a dostavbách vznikla budova se čtyřmi křídly, arkádovým dvorem a s věží v jihovýchodním nároží.

J. bývalá Novoměstská kolej Jezuitů

První úvahy o stavbě koleje řádu Tovaryšstva Ježíšova (jezuité) na Novém Městě pražském spadají do období kol. roku 1628, když tento získal na Dobyčím trhu (dn. Karlovo náměstí) kapli Božího Těla, avšak samotná stavba byla zahájena teprve v roce 1658, a to nikoli v sousedství této kaple, nýbrž na jihovýchodním okraji náměstí. Stavba probíhala s několika přestávkami až do 60. let 18. století a účastnili se na ní stavitelé M. Reiner, C. Lurago, P. I. Bayer a J. J. Wirch, přičemž projekt, či jeho podstatnou část, vyhotovil patrně C. Lurago a kromě vlastní koleje se budoval noviciát a kaple sv. Fr. Xaverského. V důsledku dlouhé doby výstavby se uplatnily všechny fáze barokního slohu. Po zrušení řádu v roce 1773 získal objekt Studijní fond, v roce 1775 zde sídlila kasárna a od roku 1776 vojenský špitál, pro jehož účely provedl úpravy v interiéru A. Schmidt. V roce 1853 bylo ve dvorní části přistavěno nové, pozdně klasicistní, křídlo a v letech 1907 - 1908 vyrotl nový objekt za kaplí, která byla přepatrována. V roce 1945 pak nemocnici zasáhl nálet anglo - amerických letadel. V současné době v objektu sídlí Fakultní nemocnice.

Velmi rozsáhlý dvoupatrový komplex bývalé jezuitské koleje leží na parcelách cca 23 domů a 13 zahrad a zaujímá dlouhou jihovýchodní frontu Karlova náměstí mezi chrámem sv. Ignáce a býv. kaplí sv. Fr. Xaverského. Kolej tvoří v podstatě dlouhé křídlo při náměstí, krátké dvorní křídlo s refektářem a rozlehlá zahrada, rozdělená v 19. století vystavěným příčným křídlem. Fasádě hlavního průčelí, vzniklé v různých stavebních fázích, ale snažící se podržet si charakter raně barokní, dominují pilastry vysokého řádu s hlavicemi, zdobenými štukovými reliéfy, a dva vjezdy s pozdně barokními edikulovými portály s pilastry a polosloupky, zdobenými alegorickými postavami ctností, plastikami andílků, vázami a sochou sv. Ignáce, patrně díly sochaře R. J. Prachnera. Dvorní či zahradní průčelí si díky úpravám pro potřeby nemocnice zachovalo fasádu ve své barokní podobě pouze zčásti.

Místnosti v přízemí a 1. patře si zachovaly barokní klenby, odpovídající období výstavby jednotlivých částí koleje. 2. patro je, kromě chodby, plochostropé. Pozornost so zaslouží především refektář, jehož strop zdobí pozdně barokní štukování a bývalá kaple sv. Fr. Xaverského se stropem, zdobeným štukovým geometrickým ornamentem, akantovými rozvilinami, ovocnými motivy a rozetami, a zdmi, členěnými pilastry.

K. kostel sv. Ignáce

Kostel sv. Ignáce na Karlově náměstí byl vybudován v letech 1665 – 1670 jezuitu. Stavba byla zahájena C. Luragem a polírem D. Luragem. V letech 1671 – 1677 na bodování pokračoval stavitel M.

Reiner. Průčelí kostela, směřující do Karlova náměstí, bylo v roce 1671 vyzdobeno sochou sv. Ignáce v mandorle. Věž kostela a kruchtu postavil v letech 1686 – 1688 P. I. Bayer. Ten také v roce 1697 – 1699 vyzdobil průčelí kostela portikem. Na portiku jsou umístěny sochy jezuitských světců. Autorství je připisováno sochaři a štukatérovi A. Soldatimu. Ten se také podílel na výzdobě interiéru. Ve druhé polovině 18. století kostel prodělal rokokovou úpravu. Interiér kostela má charakter jezuitských svatyní. Má sálový půdorys s bočními kaplemi a tribunami. Za mělkým pravoúhlým kněžištěm je rozsáhlá sakristie. Převážná část zařízení kostela pochází z 18. století. Oltář kostela pochází z druhé poloviny 18. století. Je vyzdoben obrazem Oslavení sv. Ignáce od J. J. Heinsche. Vpravo za vchodem je kaple dušiček, která byla vybudovaná v letech 1684 – 1685. Na počátku 18. století byla vyzdobena štukaturami, které rámuje kopie obrazů Podobenství o marnotratném synu od Josefa Führicha. Kopie pro kostel sv. Ignáce vytvořil J. Umlauf v roce 1875. V dalších kaplích kostela jsou hodnotná od F. I. Weise, I. F. Platzera J. Raaba, M. V. Jäckla, J.J. Bendla a dalších mistrů. Sakristie je vyzdobena štukaturami z počátku 18. století. Za zmínku také stojí obraz Přenesení sv. Václava, který je dílem J. J. Heinsche a který sem byl přemístěn z kostela sv. Václava na malostranském náměstí. Tento kostel byl zbořen a nahrazen chrámem sv. Mikuláše.

Historie kostela v sobě odráží i historii jezuitského řádu. V roce 1773 byl zrušen jezuitský řád a kostel sv. Ignáce, jako klášterní, byl také zrušen. Jezuité se sem vrátili až po obnovení řádu v roce 1866, koupili si dům za kostelem v Ječné ulici a působili tu až do roku 1950.

Za kostelem sv. Ignáce až k ulici Ke Karlovu a odtud směrem k Vyšehradu bývaly ještě v 19. století zahrady s mnoha letohrádky. Rozsáhlé, někdy napolo zpustlé pozemky a opuštěné příbytky byly výborným prostředím pro romantické a tajuplné příběhy. Kdesi v blízkosti Dobytčího trhu byl letohrádek, kde se říkalo Na poušti. Ten byl sídlem tajného sdružení Synové světla, o kterém napsal román Karel Sabina..

L. budovy České techniky

Pražská technika je nejstarší ve střední Evropě a jedna z nejstarších na světě. Byla založena v roce 1707 dekretem Josefa I. na základě žádosti, kterou zaslal jeho otcí Leopoldu I. vysloužilý inženýr a tvůrce opevnění Christian Josef Willenberg. Na začátku studovalo v pražské inženýrské škole 12 chlapců, začátkem 19. st. už jich bylo několik set a v roce 1848 skoro půl druhého tisíce, takže byly zavedeny přijímací pohovory, čímž vzrostla prestiž a úroveň školy. V roce 1803 dekretem císaře Františka II. byla škola přeměněna na Královské stavovské technické učiliště. Jejím nejvýznamnějším ředitelem byl slavný český fyzik a technik František Josef Gerstner, který ve funkci setrval od roku 1806 do roku 1832. Přednášelo zde mnoho významných odborníků, mezi nimi také např. básník Josef Václav Sládek učil angličtině, básník Adolf Heyduk kreslení a Jaroslav Vrchlický byl 15 let tajemníkem rektora. V roce 1869 došlo k rozdělení školy na českou a německou část, přičemž německá část zůstala v historické budově v Husově ul. č. 5, pro českou část byly adaptovány dva církevní objekty v dnešní Resslově ulici: jednak barokní kostel sv. Karla Boromejského od Kiliána Ignáce Dienzenhofera, později rekonstruovaný pro pravoslavnou církev a zasvěcený sv. Cyrilu a Metoději, a jednak sousední dům emeritních kněží. V roce 1871 bylo rozhodnuto vystavět podle projektu architekta Ignáce Ullmanna na sousední volné stavební parcele novou dvoupatrovou budovu s průčelím směrem do Karlova náměstí. Budova byla dokončena roku 1874. Byla vystavěna jen dvě křídla, neboť se počítalo se zbouráním dosavadních dvou církevních budov a s dostavbou na jejich místě. Budova techniky je monumentální ušlechtilá novorenesanční stavba severoitalského pojetí, střed průčelí zdobí mohutný

rizalit. Uvnitř je tříramenné schodiště na pískovcových toskánských sloupech. V roce 1879 byly na hlavní průčelí v záklencích oken druhého poschodí osazeny ženské alegorické postavy technických věd od Josefa Václava Myslbeka. O pár let později byly do nik po stranách hlavního vchodu umístěny alegorické sochy Vědy a Práce od sochaře a medailéra Antonína Poppa. Za první světové války zde byl lazaret pro zraněné vojáky. Ve 20. letech byla provedena nástavba ateliérového podkroví podle projektu architekta Josefa Bertla. Při výstavbě metra pak byl v jedné části přízemí zřízen jeden z vchodů do vestibulu stanice Karlovo náměstí. Ve vstupní hale hlavní budovy jsou od roku 1994 bronzové pamětní desky připomínající historii budovy a pamětní deska k počtům obětí perzekuce nacistického a komunistického režimu. Na konci monumentálního schodiště je bronzová pamětní deska s reliéfní podobou dr. Viktora Felbera, významného znalce oboru mechaniky, který byl umučen za okupace.

M. Pravoslavný chrám Cyrila a Metoděje

Budova kostela je dílem barokních architektů Kiliána Ignáce Dienzenhofera a Pavla Ignáce Bayera z let 1730 až 1736. Je to významná sálová stavba původně zasvěcená sv. Karlu Boromejskému. Chrám byl součástí sousedního ústavního domova pro emeritní kněze, který byl roku 1783 zrušen a proměněn v kasárna a skladiště. V roce 1866 se budova stala součástí ČVUT. Roku 29. září 1935 byl kostel slavnostně zasvěcen sv. Cyrilu a Metoději a stal se sídlem pravoslavného biskupa Gorazda (občanským jménem Matěj Pavlík).

Kostel stojí na asi tři metry vyvýšené terase oproti okolním stavbám, jako důsledek terénních úprav okolí v 80. letech 19. století.

Za německé nacistické okupace se chrám sv. Cyrila a Metoděje významně zapsal do novodobých československých dějin. Ve zdejší kryptě se ukrývali parašutisté - příslušníci zahraničního odboje - kteří provedli atentát (operace Anthropoid) na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Zde také 18. června 1942 zemřeli. Mezi nimi špkt. Adolf Opálka, kpt. Jozef Gabčík, kpt. Jan Kubiš, kpt. Josef Valčík, por. Josef Bublík, por. Jan Hrubý, por. Jaroslav Švarc. Kromě mnoha dalších, kteří poskytli parašutistům pomoc, byli popraveni i představitelé pravoslavné církve a chrámu sv. Cyrila a Metoděje, kteří se přímo podíleli na ukrývání parašutistů - biskup Gorazd, farář Václav Číkl, kaplan Dr. Vladimír Petřek a předseda církevní obce Jan Sonnevend. Pravoslavná církev byla v Protektorátu v září roku 1942 zakázána.

N. Na Zderaze

Hrádek již zcela zanikl, stával na dnes již také neexistující Břežské skále (velkolepá dominanta pražských břehů, která sahala od kostela sv. Václava na Zderaze až k řece - její celková výška byla okolo 20 m - rozervána při Pražské asanaci na konci 19. stol.) Dnes zbyl na místě pouze kostel sv. Václava na Zderaze, budovy okolní zástavby padly při asanaci taktéž. Zderaze kdysi bývala malá ves při jižním okraji Prahy, roku 1348 ji spolkllo Nové Město.

Půdorys hradu měl obdélnou dispozici se zkoseným rohem na jihozápadě. Pravděpodobně ji tvořily dva palácové objekty. Při severozápadním stála menší a při jihozápadním větší (šestipodlažní) obytná věž s cimbuřím. Tu Vilém Lorenc považuje za úzký komunikační trakt s eventuální otevřenou lodžii do dvora. Prvně zmíněný palác se v částech dochoval v pozdější Svatováclavské věznici až do jejího zboření. K této části přiléhala čtvercová věž. Celek hradu byl obehnán opevněním, do něhož

byly zahrnuty i okolní zahrady. O interiéru tohoto luxusního sídla nemáme bližších informací. Domníváme se pouze, že tato stavba byla předlohou pro Hrádek v Kutné hoře.

Hrad byl založen Vácavem IV. kolem roku 1380 jakož to jeho novoměstské sídlo. Poprvé zde měl pobývat roku 1399. Hrádek byl za husitských válek velmi poškozen, dále sloužil jako rezidence legáta besilejského koncilu. Poté dále pustl. Roku 1627 jej získal Řád bosých Augustiánů - kanovníků, kteří provedli zásadní přestavby. Začátkem 19. stol se bývalý hrádek stává součástí Svatováclavské trestnice. Vše končí Pražskou asanací, kdy byly budovy i se skálou odstraněny...

O. budova Spolku výtvarných umělců Mánes

V místě budovy stál Šítkovský mlýn v Praze, který je doložen od 12. století, rozšířen v roce 1495 o vodárnu a Šítkovskou vodárenskou věž. Následující přestavby respektovaly vodárenskou věž s barokní střechou. Vodárna zásobovala čtyři městské kašny.

V letech 1928–30 na tomto místě vystavěl spolek Mánes funkcionalistický komplex restaurace, klubovny a výstavní síně. Výstavní budova byla postavena podle projektu Otakara Novotného na místě Šítkovských mlýnů nad bočním ramenem Vltavy u Slovanského ostrova (Žofína). Úpravy 1947–48 (podle projektu syna původního architekta), 1976, 1987 a 1994–96. Technicky velmi obtížné řešení se založením stavby na obou březích vltavského ramene nezabránilo ve velmi působivém architektonickém vyznění stylově čisté stavby.

Spolek výtvarných umělců Mánes – SVU Mánes, Mánes – byl založen v roce 1887, jeho účelem bylo diskutovat a přednášet o umění, jak českém tak evropském, vydávat časopis „Volné směry“ (od 1897), umělecké publikace a pořádat výstavy. Spolek se pojmenoval po malíři Josefu Mánesovi. Prvním předsedou byl zvolen Mikoláš Aleš, redaktorem se stal Luděk Marold.

První výstavou byla v roce 1896 souborná výstava Mikoláše Aleše v Topičově salónu.

Otevření kulturního obzoru, cesty umělců do zahraničí, zprávy o nich a výstavy přinesly podněty českému umění – jako například secesi, impresionismus, kubismus.

V létě roku 1902 pořádal Mánes výstavu soch Augusta Rodina, výstavu ruského umění v roce 1904, v roce 1905 výstavu maleb Edvarda Muncha, francouzských impresionistů v roce 1907, vedle výstav německého, polského, chorvatského, dánského, anglického umění.

SVU Mánes vydával edici Zlatoroh - sbírka ilustrovaných monografií, kterou vedl Max Švabinský.

Od února 1948 byl SVU Mánes šikanován a nakonec v roce 1956 násilně rozpuštěn, na jeho místo funkcionáři komunistického režimu dosadili ČFVU. Tehdy sice už v SSSR, který určoval dění ve svých satelitech, probíhala krátká doba „tání“, ta ale do socialistického Československa dorazila se zpožděním až počátkem 60. let.

P. Hlahol

Na vltavském nábřeží proti Mánesu (Masarykovo nábřeží 16) stojí v řadě činžáků celkem nenápadný dům, který byl na počátku 20. století - v letech 1903 - 5 postaven pro Zpěvácký spolek Hlahol. Pokud si ho prohlédneme blíže, všimneme si poměrně jednoduchého průčelí s poněkud

omšelou omítkou se secesní štukovou dekorací sochaře Josefa Pekárka v parteru a rozměrnou mozaikou ve štítě. Jejím autorem byl Karel Klusáček. Projektantem celého domu a autorem většiny dekorativních prvků byl architekt Josef Fanta, jedna z nejpozoruhodnějších postav naší umělecké scény přelomu století. Podařilo se mu vyprojektovat stavbu, kterou lze - jako jednu z mála - označit za čistě secesní.

Vzácná stylová jednota, jemná poetika a dokonalé řemeslo pak umocňují atmosféru, kterou jen těžko někde najdete.

Za povšimnutí stojí i některé detaily např. nádherné řezby s rostlinnými motivy na vstupních dveřích, drobné florální dekorace ostění.

V budově je muzeum Zpěváckého spolku s Mánesovými kresbami spolkového praporu a Fantovými ozdobnými žerděmi.

Zajímavý je hlavní sál s proskleným stropem a překrásnými lustry, s bustami hlavních protagonistů (sbormistrů) Hlaholu, malé varhany a samozřejmě rozměrná luneta s obrazem Alfonse Muchy nazvaným Česká píseň. Nejkrásnější na interiérech Hlaholu je atmosféra, vyvolávající představu, jako by se zde zastavil čas.

Q. Žofín

Slovanský ostrov (Žofín) je vltavský ostrov v Praze. Nachází se při pravém novoměstském břehu nedaleko od Národního divadla, jižní cíp ostrova pak nedaleko od Jiráskova náměstí.

Ostrov vznikl postupnými nánosy půdy v 17. století. Jeho růst zřejmě urychlilo zřízení novoměstských mlýnů pod Zderaz. Po povodni roku 1784 byl ostrov zpevněn zdí a byly zde vysázeny stromy.

Od roku 1817 ostrov vlastnil barvíř kůží Josef Ignác Saenger. V letech 1836 – 1837 nový majitel Václav Antonín Novotný nechal přestavět starý hostinec na restauraci. Od roku 1838 ostrov nese jméno podle rakouské arcivévodkyně Žofie, matky císaře Františka Josefa I.. V roce 1848 se zde konal známý Slovanský sjezd. V roce 1884 ostrov vykoupila pražská obec a přestavěla hlavní budovu podle návrhu Jindřicha Fialky. Až do postavení Obecního domu fungoval ostrov jako centrum českého společenského života. V budově Žofína se různé společenské akce konají velmi často podnes.

V roce 1918 se zde nacházelo sídlo Vojenského velitelství Národního výboru. Na jižním konci ostrova byla v roce 1930 v těsném sousedství Šítkovské vodárenské věže vybudována spolková budova SVU Mánes se známou výstavní síní a uměleckou kavárnou. V roce 1948 byl ostrov v těsné blízkosti pražského Národního divadla spojen s pobřežím novým mostem.

Ostrov včetně budov byl zasažen povodněmi v roce 2002, objekty byly znovu zprovozněny v září 2003.